

Jan Křen: Čtvrtstoletí střední Evropy. Visegrádské země v globálním příběhu let 1992–2017

Karolinum, Praha 2019, 366 s.

Česká ani evropská historiografie nemá mnoho velkých syntéz, které by podrobně, ne popisně a s nadhledem nad peripetiemi politických či hospodářských dějin zkoumaly v dlouhé perspektivě dějiny střední Evropy, nadto zasazené do koordinát „velkých“ evropských, resp. světových dějin. Jan Křen, letos devadesátiletý doyen české historiografie moderních, především česko-německých dějin, věnoval napsání takové syntézy porevoluční desetiletí. Více jak tisícistránkové dílo *Dvě století středoevropských dějin* (2005, druhé vydání 2019) znamenalo skutečný průlom nejen pro české dějepisectví (aktuálně probíhá překlad knihy pro německé publikum). Křenovi se podařil syntetický pohled na střední Evropu (kupodivu ovšem vnímanou jako rozsáhlá oblast, ležící východně od Německa) od zlomu dějin na přelomu 18. a 19. století po zhroucení sovětského impéria, osamostatnění jeho středoevropských satelitů a spojení Německa v roce 1990. Kniha šťastně spojila událostní a strukturální dějiny, integrovala do výkladu sociální a náboženské, respektive ideové aspekty a posuny a nezanedbatelnou pozornost dopřála i klíčovým protagonistům dějinných procesů.

V souvislosti s připravovaným a nakonec bohužel nerealizovaným polským vydáním knihy byl Jan Křen požádán o doplnění rozsáhlé práce o krátké shrnutí dvacetiletého porevolučního vývoje. Krátká kapitola se postupně přerodila v poměrně rozsáhlou samostatnou knihu

o „přítomnostních“ dějinách České republiky, Slovenska, Polska a Maďarska, opět zasazovaných do kontextu širších evropských (EU) nebo dokonce globálních dějin (pasáže o ruském a ukrajinském vývoji a problému, dva exkursy o Číně). Autorův výklad začíná kontextualizující kapitolou, shrnující vývoj ve 20. století. Na to navazuje kapitola o dramatických událostech let 1989–1992, včetně rozdělení Československa. Poté již výklad běží v principu chronologicky přes postkomunistickou transformaci k „snímku“ situace na přelomu tisíciletí – spojenému průřezovými analýzami nejvýznamnějších problémů celého regionu. Samostatná kapitola je věnována vstupu středoevropských zemí do NATO a EU. Rozsáhlá sedmá kapitola tematizuje finanční krizi let 2008–2013 a její důsledky pro visegrádské státy. Ještě rozsáhlejší je kapitola o krizových momentech globální (tedy i ruské, čínské a severoamerické), evropské i visegrádsko-regionální povahy, které přišly v posledních letech. Svazek uzavírá „postskriptum“ o současnosti (polovina druhé dekády 21. stol.) čtyř zemí, stojících v autorově ohnisku zájmu.

Kniha je – obdobně jako předchozí velké dílo, na které navazuje – originální svým konceptem i širí záběru a autorské kompetence. V centru Křenovy pozornosti stojí vnitřní i zahraniční politika, hospodářské a finanční otázky a ovšem především společnost zkoumaných zemí. Speciální pozornost autor věnuje takovým jevům, jako jsou „neoliberalismus“ či interakce mezi globálními procesy, vývojem světových mocností a zkoumaným regionem. To vše je podáno zcela původním způsobem tematizace problémů, přičemž autorovy faktografické znalosti jsou obdivuhodné. Nežůstává ovšem při pouhém výčtu skutečností: autorův

pohled na historický vývoj posledního čtvrtstoletí vychází nejen ze studia pramenů a literatury, ale i z osobních setkání s řadou politických protagonistů a přinejmenším do počátku nového století z možnosti sledovat jej prostřednictvím řady přátel, bývalých disidentů a nyní protagonistů českého, slovenského i polského veřejného života. Ti mu umožnili nahlédnout také do nemedializované roviny politického a kulturního dění. Jeho přístup je koncepční a jedinečný.

Čtvrt století střední Evropy je výrazně autorsky profilované dílo, tedy v žádném případě „pouhá“ faktografická synoptická příručka (ani těch nemá evropská historiografie pro dobu po roce 1989 právě mnoho a již vůbec ne pro Křenem tematizovanou oblast). Křenův pohled na dějiny, osobnosti, problémy i ideové postoje a šablony je osobitý. Zcela jistě najde kritiky, stojící od autora historicko-politicky napravo či nalevo. Lze ale snad dokonce doufat, že kniha vyvolá potřebnou a zatím absentující koncepční diskuzi o „českých“, širě (středoevropských) nejnovějších dějinách. Vzhledem k tomu, že autor své někdy i vyhraněné soudy soustavně argumentuje, nelze však jeho názory bez dalšího odmítat nebo nepřijímat, je nutno hledat argumenty přinejmenším obdobně silné. A to byl zcela evidentně i záměr autora, jedné z nejvýraznějších osobností českého a středoevropského dějepisectví posledního půlstoletí.

Knihy Jana Křena o dramatickém a pro občany této části Evropy mnohdy nelehkém „porevolučním“ čtvrtstoletí střední Evropy, je originální, cenné, na několika úrovních (pro historickou obec, pro studenty, pro širokou – přemýšlivou – čtenářskou veřejnost) potřebné a podnětné dílo.

Nina Lohmann

Nina.Lohmann@praha.eu

Phil Buchanan: *Giving Done Right, Effective Philanthropy and Making Every Dollar Count*

PublicAffairs, New York 2019, 234 s.

Dá se říci, že v posledních dvou desetiletích se také v České republice etablovala vrstva relativně stabilních, profesionálně fungujících, a v některých případech i veřejně známých dobročinných organizací, které více méně pokrývají celé spektrum činností a služeb, jež neziskovým organizacím v demokratické zemi tradičně náležejí – od sociálních služeb a ochrany lidských práv, přes ekologii a volný čas dětí, až po kulturu a vzdělání, a samozřejmě zahraniční a rozvojovou pomoc. Kdo chce a je ochoten se na dobročinnosti podílet – ať dobrovolnou prací nebo darem – může si vybrat téma, které mu leží na srdci, a najít si ve zvolené tematické oblasti slušně fungující dobročinnou organizaci, kterou podpoří. Stejně tak je možné doložit, že se darování na dobročinné účely, čili „filantropie“, stává rok od roku běžnější součástí občanského života u nás a že dlouhodobě roste počet dárců i objem dobročinných darů. A navíc se v posledních pěti letech zřetelně formuje okruh nových mecenášů, tedy dárců, kteří průměrný dar v řádech jednotek tisíc korun za rok vysoko překračují a darují v řádech milionů. Jakkoliv se ale darování na dobročinné účely týká většiny z nás, protože jsme alespoň čas od času vystaveni rozhodování, zda nějaký dobročinný záměr či projekt podpoříme, nebo ne, téměř se o tomto mnohotvárném společenském fenoménu u nás nepíše. Pokud tedy hledáme solidní, odbornou, komplexněji pojatou – a současnou – práci